

RUKKILILL

Nr. 10

Murtud Rukkilille Ühingu teataja

Aprill 2008

Rõõmurikast kevadet!

Las aga talve tasa minna,
Küllap kulub kevadelle,
Küllap sulab suvele.
Saavad jõed jooksemaie,
Allikad harunemaie,
Õilmed tupest tungimaie,
Linnud ladvas laulemaie,
Küll siis jõgi jõuab sinna,
Kus meid ootab kodupaika,
Küll siis jõgi jõuab sinna,
Kus meid ootab kodupaika,
Allikasoon jõuab sinna,
Kuhu toa üles teeme,
Hoone seinad ehitame;
Õilme ilu hiilgab sinna,
Kuhu kosja-kambri teeme;
Linnu laulu langeb sinna.
Kus need neiud kasvamassa,
Sõlgirinnad sirgumassa.

Kalevipoeg
VIII lugu

Meenutati märtsisündmusi

Teisipäeval, 25. märtsil pandi lilled ja süüdati küünlad Kuusalus kalmistul mälestuskivi ning endise külanõukogu vastu paigutatud telefoniga mälestussamba juures. Pärast meenutussõnu mälestuskivide juures istuti rahvamajas ümber kohvilaua ning räägiti olnust.

Murtud Rukkilille Ühingu juhatuse liige **Laur Sits** sõnas Kuusalus kalmistul küüditatute mälestuseks pandud kivi „Neile, kes viidi...” juures, et iga aastaga jääb saatusekaaslasi kümnendiku võrra vähemaks, kuna aeg teeb oma töö ning inimesed vananevad. Ta kutsus üles mälestusi kirja panema, et ka järeltulevad põlved teaksid, mis möödunud sajandi neljakümnendatel-viiekümnendatel aastatel eesti inimestega tehti. Ka Kuusalu vallavanem **Kalmer Märtsen** rõhutas mälestuste kirjutamise vajalikkust – tänapäeva noored ei oska enam ette kujutada, kuidas saadi inimesi Siberisse elama saata. Ta tõdes veel, et surnuaias on mitu kalmukivi, kus peal on inimese nimi, kuid all pole kedagi

– nende Siberisse saadetud inimeste tegelikku saatust ei teatagi. (Allikas: Sõnumitooja nr 13 02.04.2008.)

Tallinnas kogunesid Murtud Rukkilille Ühingu liikmed Poska majja tähistamaks märtsiküüditamise aastapäeva. Linnapea **Edgar Savisaar** rääkis tollastest sündmustest ning tutvustas ka Jaan Poska maja ajalugu ja selle restaureerimist.

“Täna 59 aastat tagasi toimus järjekordne võigas sündmus eesti rahva ajaloos. Sajad kodud jäid peremeheta ja tuhanded inimesed küüditati piki laiuskraade ida suunas. Kõige õudsem oli teadmatuse, kuhu meid viiakse ja miks. Me ei saanud ennast kaitsta ja meid ei kaitstud. Olime inimvälimusega olendite meelevaldas. Nüüdseks on see kõik möödas. Oleme tagasi, niipaljukest kui meid on, aga kui võrd kindlad me võime olla, et midagi taolist ei kordu? Meie kohus on ära hoida selliste olendite sattumine võimu juurde. Küsitud on, et kuidas me toime tulime – aga milleks on siis sõbrad? Nende toel ja

lootuses tulime tagasi. Peame tänuga sõpru meeles, ei kuluta ennast vihkamisega. Elame tänases ja vaatame homsesse, kuid ei unusta ka eilset.” kõneles Murtud Rukkilille Ühingu esimees **Enno Uibo**.

Toimetus

Armas lugeja

Mul on hea meel, et sain Riigikogus algatajate nimel ette kanda represseeritud isiku seaduse muudatused. Nende muudatuste järgi saavad represseeritud selle aasta algusest 1000 krooni tervisetootust ilma kuludokumente esitamata - piisab avalduse esitamisest. Ülejäänud 1500 puhul tuleb esitada veel dokumente. 2009 aasta 1. jaanuarist muutub ka see ning represseeritud toetust makstakse täies mahus kulupaberiteta. Muidugi tuleb öelda, et vajalik oleks ka selle summa tõstmine ning siduda see alampalgaga. On ju praegune number jäänud mitmeks aastaks samaks.

Teine teema puudutab pensionide maksustamist. Ühelt poolt on hea, et pensionid tõusevad. Teisalt hakkavad represseeritud pensionid ületama maksuvaba pensioni määra (kokku sel aastal 5250 krooni). Arvan, et õiglane oleks astuda üks kahest sammust: kas tõsta maksuvaba piiri kõigile pensionäridele või kui see ettepanek toetust ei leia, vabastada maksust represseeritud isiku pensioniaastad.

Mul on au tervitada omalt poolt kõiki selle väljaande lugejaid - kümnes, juubelinumber, on tõsine ja lugupidamistvääriv saavutus. Suur tänu tehtud töö eest ühingu juhatusel!

Loodan, et meie riigi 90. sünnipäeva aastal suudame kokku hoida, tunda ühiselt rõõmu ja uhkust Eesti üle. Ühistööd on vaja ka mitmete muudatuste realiseerimiseks meie riigielus. Juristi ja poliitikuna olen jõudnud selgele veendumusele, et Riigikogu sellisel moel oma tegevust jätkata ei või. Me vajame tõsist parlamendireformi, mille eesmärgiks on vastutus, läbipaistvus ja järelevalve.

Urmas Reinsalu
IRL fraktsiooni aseesimees

Pikk tee kaugemale itta

Märtsiküüditamisest on kirjutatud palju, mina räägin sellest, kuidas see meie peres toimus. Küüditamisest oli juttu varemgi, mõned kuud enne kutsuti need, keda kulakuks oli tehtud, Võrru, aga et niiviisi sai viidavaid vähe, korraldati tervete perede Siberisse viimine. Riigivõim oma lubadustega meelitas saamahimulisi ka valekaebusi esitama.

Olin üle kahe aasta tagasi Punaarmee vabanenud ja talupidamisele pühendunud, kuid siis algas aeg, kus võeti arvesse maa suurus, mitte viljakus, ja talunikud kuulutati kulakuiks. Meil oli vallas ka auahne partorg. Et olin Punaarmees olnud sõja ajal, siis pärast Võrus käimist läksin partorgi jutule, aga ta ei võtnud aega mind kuulatagi. Kuna minu abikaasa oli 1948. a lõpul lapseootel ja talus oli võrdlemisi palju tööd, siis sai tööle võetud ka üks abiline. Abikaasa tegi oma seisukorrale vaatamata iga päev suure koormusega tööd ja ka minul oli palju tegemisi, kuid kui partorg juhtus nägema, et meil on abitööjõudu, siis keelas ta selle tarvitamise ära. Inimestelt nõuti ka igasuguseid lisatöid ja makse. Karja vähendada ei saanud, piima pidi andma riiginormiks. Tuli teha riigimetsamaterjali väljaveotöid, ka maanteele kruusavedu, mis muidu suvel toimus, tuli talvel teha.

1948. a sündis meil väike tütar, nii oli meie pere neljahingeline. Mina, Bruno Tiits, sündisin 1908. a, abikaasa Maria Tiits 1924. a, tütar Viia 1948. a ja invaliidist isa Madis Tiits 1877. a. Mul oli ka minust kolm aastat noorem vend Arnold Tiits. Arnold oli Soome läinud enne Punaarmee uuesti siiatulekut. Soomes astus ta sealsesse eesti väeosse ning tuli koos väeosaga Eestisse kaitselahinguid pidama. Narva lähistel väeosa purustati ja mehed läksid laiali, kes metsameheks, kes katsus niisama ennast varjata. Arnold varjas ennast sugulaste ja sõprade pool. Seal, kus Arnold ennast varjas, toodi mõni päev enne 25. märtsi 1949. a sõna kuulduse kohta, et tullakse läbi otsima. 25. märtsil

valmistasin kresla reele peale nii, et istme alla sai Arnold ennast pikali olles ära paigutada. Oli kesköö, mingit liikumist polnud ning Arnold sai toodud teise sugulase poole. Hommikul jõudsin koju. Marial oli jälle lisahool: öösel oli emis põrsad sünnitanud ja neid pidi kogu aeg valvama, et vana siga põrsastele peale ei heidaks. Oli tegemist terve öö. Siiski laskusin voodile koos kõigi riietega et vähegi lõõgastuda.

Oli hommikune hämarik, kui kostis tugev kolistamine ukse taga, küüditajad olid kohal. Vene sõjaväelased, tõlk ja inimesed, kes jäeti valvesse. Maria oli ilmas juba palju rännanud, tema võttis asja täie mõistusega ja rahulikult. Pakkis kokku, mida pakkida andis. Tõlk ütles, et meid on määratud elama Kesk Nõukogude Liitu, Irkutski oblastis Tuluni rajoonis Evdokimovi külanõukogus asuvasse metsapunkti. Rakendasime hobused vankrite ette ja sõit läks Kuutsile, kus oli kogunemise koht. Kuutsil tõstisime oma pambud veoautole ja sõitsime Võru raudteejaama. Meid oli neli hinge, kes nimekirjas olid. Minu naabreid viidi 6 peret, ka olid sinneist meestest paljud vangilaagrites, nii et küla jäi inimestest võrdlemisi hõredaks.

Võrus ootas meid pikk-pikk loomavagunitest koosnev ešelon, mille igas vagunis olid kahekordsed narid ja raudahi. Ühel meie vaguni kaassõitjal suri rinnalapsuke juba Võrus ning lapse ema oli oma murele vaatamata nii heatahtlik ja abivalmis, et aitas Marial meie tüdarta rinnaga toita.

Sõit kestis paari nädala ringis, siis jõudisime raudtee ääres olevasse Tuluni rajooni linna.

Kui Siberisse sõites oli meid neli hinge, siis vaatamata isa surmale oli 1956. a tagasi sõitjaid ikkagi neli, sest poeg Sulev sündis Siberis 1951. a detsembris. Sünnipaika naastes leidsime eest väga käest ära majapidamise.

Vanaisa Bruno Tiits'i mälestusi
Siberisse küüditamisest 1949. a märtsis.

Head sõbrad!

Käesoleva aasta jaanuarist hakkas kehtima uus kord, millega kaotatakse ära tervise taastamiseks tehtud kulutuste üksiktõendamise nõue 1000 krooni ulatuses. Eesti Keskerakonna fraktsioon tegi muudatusettepanekud, mille kohaselt oleks kõikide, sealhulgas ka ühistranspordi kuludokumentide näitamise kohustus kadunud ära juba 1. jaanuarist 2008. a. See tähendab, et kogu toetus, 3000 krooni,

tuleks välja maksta ühekordselt igale represseeritud isikule. Samas oli ettepanek suurendada toetuse suurust 4000 kroonini. Kahjuks ei leidnud hea ettepanek toetust.

Oleme fraktsioonis seda teemat korduvalt arutanud ning jäänud oma seisukohade juurde. Seniks aga jääb meie lubadus ootama võimalust, kus hääletamistulemus kinnitab nii lihtsamat toetuse saamist kui ka toetuse suurendamist.

Murtud Rukkilille liikmetele soovin

ilusat kevadet ja tervist. Suvekuudel on meil kavas mitmeid üritusi ja kokkusaamisi. Üheks heaks algatuseks pean Rukkilille Päeva läbiviimist ja suvepäevade korraldamist. Seega - suvel näeme!

Inara Luigas
Riigikogu liige
MTÜ Murtud Rukkilille juhatus liige

Tervise taastamiseks toetus või hüvitis?

14. jaanuaril 2008 jõustus okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse muutmise seadus.

Muudatus tehti eesmärgiga kergendada represseeritutele mõeldud iga-aastase tervise taastamise toetuse kättesaamist ning kaotada järkjärgult kuludokumentide esitamise nõue. Käesoleval aastal loobuti kuludokumentide esitamise nõudest osaliselt, kuid juba tuleval, 2009. aastal hakkavad kõik represseeritud ja represseerituga võrdsustatud isikud saama ühekordset 2500-kroonist tervise taastamise toetust üksnes avalduse alusel. Niisiis tänavu, 2008. aastal jaguneb tervise taastamiseks ettenähtud 2500-kroonine summa 1000-krooniseks toetuseks ja 1500-krooniseks hüvitiseks.

Toetuse taotlemise ning hüvitise kuludokumentide esitamise ja hüvitise maksmise korra kehtestas sotsiaalminister oma määrustega. 1000-kroonise tervise taastamise toetuse saamiseks esitatakse ühekordne vormikohane avaldus elukohajärgsele pensioniametile ja isik saab ise oma äranägemisel otsustada, milliseid tervise taastamise teenuseid ta vajab ja kasutab. Seejuures mingeid kuludokumente ei nõuta. Sotsiaalkindlustusamet maksab toetuse välja üks kord kalendriaastas. Kui taotlejal puudub pangaarve, makstakse toetust posti teel. 1500-kroonise tervise taastamise hüvitise maksmise kord on kehtestatud sotsiaalministri 5. märtsi 2008 määrusega nr 12 ja seda rakendatakse tagasiulatuvalt alates 14. jaanuarist 2008. Määruse kohaselt hüvitatakse represseeritule ja temaga võrdsustatud isikule ühe kalendriaasta jooksul:

eriarsti visiiditasu; retseptiravimite ostmiseks tasutud summa; meditsiiniliste abivahendite ostmiseks tasutud summa; hambaraviteenuste

eest tasutud summa; taastusravi või muu tervise taastamise eest tasutud summa. Siinjuures tuleb tähele panna, et uue korra kohaselt isik enam ei saa esitada pensioniametile taotlust garantiikirja saamiseks, millega sotsiaalkindlustusamet varem kohustus maksma taastusraviteenuse eest. Teisisõnu – sanatooriumituusiku eest tuleb isikul ise maksta, see hüvitatakse sarnaselt teiste loetletud teenuste ja/või abivahenditega alles pärast kuludokumendi esitamist.

Elukohajärgsele pensioniametile esitatakse esmakordsel taotlemisel ka kirjalik avaldus. Peale kirjeldatud toetuse ja hüvitise kompenseeritakse endiselt ka sõidukulud. Vastavalt esitatud sõidukulu dokumentidele hüvitatakse kuni 500 krooni aastas, s.o 50% sõidupiletite või –tšekkide hinnast. Kui kuludokumentid esitatakse enne jooksva kuu 10. kuupäeva, siis sotsiaalkindlustusamet kannab hüvitamisele kuuluva summa represseeritu pangakontole või maksab välja posti teel hiljemalt järgmisel kuul. Kui dokumentid esitatakse pärast 10. kuupäeva, siis makstakse hüvitist välja ülejäämisel kalendrikuul.

Nimetatud kuludokumente võib pensioniametile esitada kogu kalendriaasta kestel, kuid mitte hiljem kui järgneva aasta 10. aprillini.

Võimalikele küsimustele saate vastuse, kui helistate sotsiaalkindlustusameti infotelefonil 16106 või pöörduate elukohajärgse pensioniameti klientideenindusse.

**Pensioniamet
Kodulehekülj Internetis
www.ensib.ee**

Naljanurk:

Politruk pajatab...

Kas tasub koera narrida?

Mõni aeg tagasi võeti represseeritute seaduses vastu otsus, millega antakse nendele hüvitist ravi- ja sõidukulude osas. Summa määrati ka kindlaks. Siis aga tekkis seadusemeestel kahtlus. Kui anda kogu summa korraga kätte, mis siis saab? Äkki saavad rikkaks? Ei, las parem korjavad kviitungeid ja pileteid! Mis neil muud ikka teha? Nii ongi represseeritutel muresid juures. Elades ääremaal, kus buss käib korra nädalas ja sidekontorit pole, jäävad tihti kviitungid esitamata ja toetusraha saamata. Seaduseisandad võiksid oma kuludokumente kokku pannes ka teistele mõelda. See pole summa, mida veel jupitada. Kes koera narrib, sellele kasvab koeranael kas istmikule või kuhugi mujale. Valimised on jälle tulekul. Kas tasub represseeritult narrida, äkki lööb ka narritajale koeranaela kuhugi ebamugavasse kohta?

Koeranael

Metsavend muheleb...

Julge hundi rind on rasvane

Oli veel aeg, kui inimene oli inimesele hunt. Osa inimesi pidi ennast hundi moodi varjama metsades ja soodes. Oli libahunte, oli hunte lambanahas ja lambaid hundinahas. Enamasti olid siiski tublid ja vaprad eesti inimesed olude sunnil metsavendadeks. Ilma toiduta ei saanud neist keegi läbi. Hunti toidavad jalad, metsavenda kavalus. Said kunagi Lõuna-Eesti metsades varahommikul kokku kaks metsavendade rühma. Ühel neist oli õnneks läinud kohalikust meiereist riiginormiks pandud või ära tuua. Mehed maiustasid parajasti leivakäärudega, millele ohtralt võid oli määritud. "Ole sa nüüd kuss ja lase parem siitkandist kaugele, jõnkadivee mehed on väljas ja jääd veel rumalasti vahele!" manitses rühmajuht Oss, ise lõuga pühkides. "Äh, mehed, lähme ja vaatame ka meierei üle, hommikune koor peaks juba olema kokku löödud!" kamandas pealik Juks pükse kergitades. "Mis ma sulle ütlesin, ära mine, otsijad on väljas!" Juks nähvas: "Nad otsivad sind, minuga pole praegu asja!" Nii kadusid mehed meierei suunas. Segamatult ja rahus läksid vennad meiereist hommikuse värskete või ja koorega.

Eks julge hundi tagumikus ole ka kõige rohkem haavleid. Kõrgustikul leiba luusse lastes jälgis Juks muheledes, kuidas Oss meeste ja võikastiga läbi jõe kahlas, politruk nagaaniga miilitsaid togides kaldal vandumas.

Murtud Rukkilille Ühingu tegevusprogramm 2008.a.

Märtsiküüditamise aastapäeva tähistamine
Tervisepäevad "Ealised muudatused ja toimetulek"
Loodusravi "Isekeskis maarohtudega"
Juuniküüditamise aastapäeva tähistamine
Projekt "Mööda vabaduse radu" reis Austriasse
Konverents "Rõhutud Aegade Päev"
Represseeritute kokkutulek "Rukkilille Päev"
Infolehe "Rukkilill" väljaandmine ja levitamine

25. märts
21.04. – 24.04.
31. mai Võrumaal
14. juuni
03.06. – 10.06. 2008.a.
03.07. Olustveres
16.08. Mõnistes
Vastavalt võimalustele

Teenimatult unustatud kunstnik

Kaheksateist aastat vanaks saades viidi mind alaealiste kolooniast üle vanade laagrisse. Juba esimesel nädalal ehitusbrigaadis otsiti mulle, jumbule, kergemat tööd. Õpitud treialiametit polnud ehitusel vaja, mind määrati koos narinaabriga tellingukilpidele numbmeid maalima. Narinaaber oli vanem pikk ja kõhn mees, kes väga vähe rääkis. Ta õpetas mind värvi lahustama ja pintsli kasutama. Töötasime paar nädalat koos, kuid nagu seal ikka, läksid me teed ja töökohad lahku. Ehitasime sõjasadama juurde loodud sõjaväelinnakus kasarmuid. Üks eestlane kirjutab oma mälestusteraamatus, kuidas ta koos teiste kaasmaalastega alustas lahkest liiva pumpamist rabasse linna aluse rajamiseks, nagu kunagi Peeter I rajas Petrogradi.

Ühes barakis elades kuulsin brigaadikaaslastelt, et Varmo Pirk olevat kunagine Tartu kunstnik. Saksa ajal olevat Tartu raudteejaama ooteruumis olnud seinal tema maalitud taies küüditamisest - ema lapsega punase kaubavaguni aknast läbi trellide välja vaatamas, „täitorniga“ täagitatud püssiga vene sõdur vaguni ees. Ja saigi kunstnik peale “vabastamist” kümme aastat. Tsoonis käis ta julgeoleku mõttes harilikult koos kahe sõbraga, kriminaalid olid talle kolki andnud. Pirk joonistas seinalehele luuseritest ja varastest

karikatuure. Tal oli haruldane anne – tarvitses tal ainult korra inimesele otsa vaadata ja ta oli võimeline selle näo üles joonistama või karikatuuriks tegema juba naril istudes. Kaaslasteks olid tal Rammo ja kunagine Tallinna ajakirjanik Port-Pai.

Ehitustsoonis oli vange neli-viis tuhat. Lõunast ja töö lõpust anti märku ülesriputatud relsijuppi tagudes. Ühel päeval hakkas aga signaal kõlama kord ühes, kord teises kohas ja lõpuks kõlises kogu töötsoon. Valvurid olid muidugi oma „võškades“ paanikas. Mäss? Ei olnud. Laagri kunstnikul oli vaja kiirabi - vanad maohaavad. Ka need, kes olid ta peale vihased, tagusid hulgakesi relsle: “Meie ainus kunstnik on haige!” Üsna kähku oli kiirabi kohal ja Pirk viidi haiglasse. Mitte laagri

haiglasse, vaid linnahaiglasse operatsioonile. Ta oli ära paar-kolm kuud, ebaharilikult kaua vangi jaoks. Põhjus oli lihtne – haigla arstid ja muu personal kasutasid ta kunstnikuandeid. Tagasi tuli Pirk terve pundi värvipliatsite ja suure paki fotopaberiga. Fotopaberi tagakülj oli Nõukogude Liidus parim paber kunstnikutööks. Õnneks sai Pirk ka kergemale tööle. Elu viis meid lahku. Olin öises vahetuses tehases tööl, hiljem arveametnikuna metsalaagris, vabakäiguvangina palgiparvetusel ja enne vabanemist metsatööl. Kunagi varem ütles Pirk mulle oma Tartu aadressi, et ehk kohtume kunagi. Paar aastat peale vabanemist saime Tartus kokku. Sellest ajast on ka juuresolev pilt, tehtud tema aias. Hiljem kohtusime juba Tallinnas.

Kuna ma olin huvitatud pildistamisest, siis oli mul alati fotoaparaat kaasas. Pirkil oli selline mure, et laagrist välja saadetud töid ei tohtinud talle tagasi anda, kuid oli

kokkulepe, et pildistada võib. Pirk kutsus kunagine laagrikaaslase Rammo ka kaasa ja me läksime Lasnamäele elamurajooni. Ootasime Pirgu sõbra Rammoga õues. Varsti tuligi Pirk koos naisterahva ja joonistustega. Õnneks paistis päike, kinnitasime tööd üksteise järel majaseinale päikese kätte. Tegin igast tööst kolm võtet erinevate säriaegadega, olin ju amatöör ja abivahendeid ei olnud. Paar nädalat hiljem saatsin Pirgile pildid ära, negatiivid on mul siiani alles.

Kunagi hiljem kohtusime veel kord Tallinnas tänaval. Läksime koos Nõmmele tema koju, kus ta näitas mulle oma maale, valmis ja poolikuid. Oli, mida vaadata! Kuna ajakirjanduses temast midagi kuulda polnud, küsisin, kus ta tööd on. Pirk vastas, et Lätis ja tasuvad ennast ära. Ta pakkus mulle tasuta minu valikul üht oma töödest. Ütlesin ära, sest kuhu oleks minusugune kodutu noormees selle pannud? Traktorijaama ühiselamu seinale? See oli viimane kord Pirki näha. Tema surmast kuulsin kõrvalisi teid pidi. Ma ei tea tema surmaaega ega seda, kuhu ta on maetud. Pirk oli tubli mees, vaikne eestlane. Kas kellelgi on andmeid tema kohta?

**Fabian Lilleorg
Põlvamaa, Himmaste**

